

เอกสารประกอบการพิจารณา

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
(ฉบับที่ ..) พ.ศ.

อ.พ. 20/2564 สมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง

อ.พ. 20/2564
สมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง

สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

โทร. 0 2242 5900 ต่อ 5730, 5740, 5750

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(ฉบับที่ ..) พ.ศ.

(นายวิรัช พันธุมะผล กับคณะ เป็นผู้เสนอ)

คำนำ

เอกสารประกอบการพิจารณา (อ.พ.) นี้ จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญ ร่างพระราชบัญญัติ ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ พระราชกำหนด ญัตติ หรือหนังสือสัญญา ระหว่างประเทศ ที่เข้าสู่การประชุมของสภาผู้แทนราษฎร และที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา โดยศึกษา รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล สถิติ ข้อเท็จจริง บทความทางวิชาการ และ/หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น ให้กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกรัฐสภา กรรมการ และบุคคลในวงงานรัฐสภา ใช้ในการประกอบการพิจารณา ตลอดจนเป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับผู้สนใจทั่วไป

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ผู้รับผิดชอบ

นายมานิช อินทนิม

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

นายทองศักดิ์ สุระคำแหง

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการวิชาการ 1

ผู้จัดทำและรับผิดชอบ

นางสาวศรinya สีมา

นิติกรชำนาญการพิเศษ

นางสาวอุษณีย์ อินทองช่วย

เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

นางสาวเปรมฤดี วงศ์สาคร

เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

นางเมตตาพร กาญจนินทุ

เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

ธันวาคม 2564

บทสรุปสำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 เป็นต้นมา จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติให้การคุ้มครองสิทธิของประชาชนเมื่อตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาในทำนองเดียวกันว่า “ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ซึ่งสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนที่กำหนดไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) แต่ในปัจจุบันกลับพบว่า มีผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจำนวนไม่น้อยที่ถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำหรือสถานที่คุมขังของรัฐในระหว่างการพิจารณาคดี ซึ่งในจำนวนนี้มีถึงร้อยละ 65-70 ที่ศาลอนุญาตให้ประกันตัวแต่ไม่มีหลักทรัพย์เพียงพอเพราะวงเงินประกันสูง จึงถูกคุมขังไว้ก่อน และผู้กระทำความผิดในคดีไม่ร้ายแรงไม่สามารถจ่ายค่าปรับได้ จึงต้องถูกขังแทนค่าปรับ ซึ่งอาจเป็นปัญหาจากความไม่เท่าเทียมกัน จึงก่อให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำตามมา

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น นายวิรัช พันธุมะผล กับคณะ จึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อแก้ไขหลักเกณฑ์ในการประกันตัวผู้ต้องหา ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่ไม่ใช่คดีอุกฉกรรจ์ได้รับการประกันตัวด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์ได้ โดยกำหนดให้เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับ หรือมีผู้ส่งผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดกฎหมายอาญาส่งต่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหาให้พนักงานอัยการ หรือพนักงานอัยการส่งตัวผู้ต้องหาต่อศาล แล้วแต่กรณี ให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ หรือศาล ดำเนินการให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้คำรับรองตนเองว่าตนเองไม่อยู่ในระหว่างเวลาที่มีคำพิพากษาให้รอการลงอาญาหรือรอการกำหนดโทษ หรือพ้นโทษจำคุกมาเกินกว่า 3 ปี ให้พนักงานสอบสวน หรืออัยการ หรือศาล ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทำสัญญาประกันตัวด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์ และให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ หรือศาล ปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยเร็วที่สุด เว้นแต่เป็นความผิดตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งจะช่วยเหลือการให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีที่ไม่ใช่คดีอุกฉกรรจ์ไม่ต้องการหลักประกันมาประกอบการขอปล่อยชั่วคราว ทำให้ไม่ต้องถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำโดยไม่จำเป็น แต่อย่างไรก็ตาม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ เช่น หากมีการรับรองเท็จจะเกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมได้ และอาจเกิดกรณีผิดสัญญาประกันหรือหลบหนีได้โดยง่าย เป็นต้น ดังนั้น จึงควรคำนึงถึงข้อสังเกตของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประกอบการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้การปล่อยชั่วคราวมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนและสังคมโดยรวม

เอกสารประกอบการพิจารณา

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้สนใจ	ก
ส่วนที่ 1 - หลักการและเหตุผลของร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (นายวิรัช พันธุมะผล กับคณะ เป็นผู้เสนอ)	1-1
- สำคัญสำคัญของร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (นายวิรัช พันธุมะผล กับคณะ เป็นผู้เสนอ)	1-2
- ตารางเปรียบเทียบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (นายวิรัช พันธุมะผล กับคณะ เป็นผู้เสนอ)	1-5
ส่วนที่ 2 บทวิเคราะห์	2-1
ส่วนที่ 3 ข้อมูลประกอบการพิจารณา	3-1
- สิทธิของประชาชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ: หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์	3-1
- มาตรการลดความเสียหายของการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	3-5

ส่วนที่ 1

หลักการและเหตุผล

ของร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..)

พ.ศ.

(นายวิรัช พันธุมะผล กับคณะ เป็นผู้เสนอ)

หลักการ

เพื่อเป็นการคุ้มครองเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่ไม่ใช่คดีอุกฉกรรจ์ให้ได้รับการประกันตัวด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์ในการประกันตัว เพราะจำนวนผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด จนในที่สุดศาลพิพากษาลงโทษว่ากระทำความผิดมีจำนวนไม่มากเมื่อเทียบกับจำนวนที่ถูกกล่าวหาเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย การนำผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเข้าไปควบคุมในเรือนจำน่าจะเกิดผลที่ไม่เหมาะสมมากกว่าที่จะให้มีโอกาสประกันตัวเอง และการประกันด้วยหลักทรัพย์หรือมีผู้ค้ำประกันทำให้เกิดภาระแก่ผู้กล่าวหาจนทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเดือดร้อนหรือไม่ได้รับการประกันตัว จึงต้องตราพระราชบัญญัตินี้

เหตุผล

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

มาตรา 28 บัญญัติไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับและคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 29 ในคดีอาญาจะให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ

สาระสำคัญ

ของร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..)

พ.ศ.

(นายวิรัช พันธุมะผล กับคณะ เป็นผู้เสนอ)

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. มีสาระสำคัญ
ดังนี้

1. ชื่อร่าง (ร่างมาตรา 1)

“พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ.”

2. วันที่มีผลใช้บังคับ (ร่างมาตรา 2)

พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 30 วันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

3. บทยกเลิก (ร่างมาตรา 3)

บรรดากฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ประกาศ ที่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้

4. ผู้รักษาการ (ร่างมาตรา 4)

ให้ประธานศาลฎีกา อัยการสูงสุด ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

5. หลักเกณฑ์ในการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาให้ได้รับการประกันตัวด้วยตนเอง
(ร่างมาตรา 5 ถึง ร่างมาตรา 6)

1) ให้ยกเลิกประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84/1 ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดย
พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 และใช้
ข้อความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 84/1 ภายใต้อำนาจมาตรา 105/1 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับ
มาส่งนั้น จะปล่อยผู้ถูกจับชั่วคราวหรือควบคุมผู้ถูกจับไว้ก็ได้ แต่ถ้าเป็นการจับโดยมีหมายของศาลให้รับ
ดำเนินการตามมาตรา 64 และในกรณีที่ต้องส่งผู้ถูกจับไปยังศาล แต่ไม่อาจส่งไปได้ในขณะนั้น เนื่องจาก
เป็นเวลาศาลปิด หรือใกล้จะปิดทำการ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่รับตัวผู้ถูกจับไว้มีอำนาจ
ปล่อยผู้ถูกจับชั่วคราวหรือควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้จนกว่าจะถึงเวลาศาลเปิดทำการ”

2) ให้เพิ่มข้อความต่อไปนี้

“มาตรา 105/1 ภายใต้บังคับมาตรา 108 (2) (3) (6)* และมาตรา 108/1 (1) (2) (3) (5)** เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับหรือมีผู้ส่งผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดกฎหมายอาญาส่งต่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหาให้พนักงานอัยการ หรือพนักงานอัยการส่งตัวผู้ต้องหาต่อศาลแล้วแต่กรณี ให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ หรือศาลดำเนินการให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้คำรับรองตนเองว่าไม่อยู่ระหว่างเวลาที่มีคำพิพากษาให้รอการลงอาญาหรือรอการกำหนดโทษ หรือพ้นโทษจำคุกมาเกินกว่า 3 ปี ให้พนักงานสอบสวนหรืออัยการหรือศาล ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทำสัญญาประกันตัวด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์และให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ หรือศาลปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยเร็วที่สุด เว้นแต่การกระทำความผิดดังต่อไปนี้

(1) การกระทำความผิดที่กฎหมายระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไปหรือที่กฎหมายระวางโทษขั้นต่ำตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป

(2) การกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายมาตรา 335 มาตรา 335 ทวิ

(3) การกระทำความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 336 มาตรา 336 ทวิ

(4) การกระทำความผิดฐานกรรโชกทรัพย์ รีดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 337 มาตรา 338 มาตรา 339 มาตรา 339 ทวิ มาตรา 340 มาตรา 340 ทวิ และมาตรา 340 ตริ

* มาตรา 108 ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ

- (1) ความหนักเบาแห่งข้อหา
- (2) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
- (3) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร
- (4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด
- (5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่
- (6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่
- (7) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องชั่งตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้

ฯลฯ

ฯลฯ

** มาตรา 108/1 การสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราว จะกระทำได้ต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี
- (2) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- (3) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
- (4) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ
- (5) การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

ฯลฯ

ฯลฯ

(5) การกระทำความผิดฐานฉ้อโกงต่อประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 343 มาตรา 344 ที่มีมูลค่าการฉ้อโกงตั้งแต่สิบล้านบาทขึ้นไป

(6) ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ไปศาลตามที่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือที่ศาลนัด โดยไม่มีเหตุอันสมควร

(7) เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยรับรองอันเป็นเท็จว่าไม่อยู่ระหว่างเวลาที่มี คำพิพากษาให้รอกการลงอาญาหรือรอกการกำหนดโทษ หรือพ้นโทษจำคุกมาเกินกว่า 3 ปี

(8) การกระทำความผิดอาญาอื่นตามประกาศของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด”

<p>ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา</p>	<p>ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (นายวิรัช พันธุมะผล กับคณะ เป็นผู้เสนอ)</p>
<p>มาตรา 84/1 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่งนั้น จะปล่อยผู้ถูกจับชั่วคราวหรือควบคุมผู้ถูกจับไว้ก็ได้ แต่ถ้าเป็นการจับโดยมีหมายของศาลให้รับดำเนินการตามมาตรา 64 และในกรณีที่ต้องส่งผู้ถูกจับไปยังศาล แต่ไม่อาจส่งไปได้ใน</p>	<p>มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ.”</p> <p>มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 30 วันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป</p> <p>มาตรา 3 บรรดากฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ประกาศ ที่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้</p> <p>มาตรา 4 ให้ประธานศาลฎีกา อัยการสูงสุด ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้</p> <p>มาตรา 5 ให้ยกเลิกประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84/1 ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 และใช้ข้อความต่อไปนี้แทน</p> <p>“มาตรา 84/1 ภายใต้อำนาจมาตรา 105/1 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่งนั้น จะปล่อยผู้ถูกจับชั่วคราวหรือควบคุมผู้ถูกจับไว้ก็ได้ แต่ถ้าเป็นการจับโดยมีหมายของศาลให้รับดำเนินการตามมาตรา 64 และในกรณีที่ต้องส่งผู้ถูกจับไปยังศาล แต่</p>

<p>ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา</p>	<p>ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (นายวิรัช พันธุมะผล กับคณะ เป็นผู้เสนอ)</p>
<p>ขณะนั้นเนื่องจากเป็นเวลาศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่รับตัวผู้ถูกจับไว้มีอำนาจปล่อยผู้ถูกจับชั่วคราวหรือควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้จนกว่าจะถึงเวลาศาลเปิดทำการ</p>	<p>ไม่อาจส่งไปได้ในขณะนั้น เนื่องจากเป็นเวลาศาลปิด หรือใกล้จะปิดทำการ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่รับตัวผู้ถูกจับไว้มีอำนาจปล่อยผู้ถูกจับชั่วคราวหรือควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้จนกว่าจะถึงเวลาศาลเปิดทำการ”</p> <p>มาตรา 6 ให้เพิ่มข้อความต่อไปนี้</p> <p>“มาตรา 105/1 ภายใต้บังคับมาตรา 108 (2) (3) (6) และมาตรา 108/1 (1) (2) (3) (5) เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับหรือมีผู้ส่งผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดกฎหมายอาญาส่งต่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหาให้พนักงานอัยการ หรือพนักงานอัยการส่งตัวผู้ต้องหาต่อศาลแล้วแต่กรณี ให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ หรือศาลดำเนินการให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้คำรับรองตนเองว่าไม่อยู่ระหว่างเวลาที่มีคำพิพากษาให้รอการลงอาญาหรือรอการกำหนดโทษ หรือพ้นโทษจำคุกมาเกินกว่า 3 ปี ให้พนักงานสอบสวนหรืออัยการหรือศาล ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทำสัญญาประกันตัวด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์และให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ หรือศาล ปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยเร็วที่สุด เว้นแต่การกระทำความผิดดังต่อไปนี้</p> <p>(1) การกระทำความผิดที่กฎหมายระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไปหรือที่กฎหมายระวางโทษขั้นต่ำตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป</p> <p>(2) การกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายมาตรา 335 มาตรา 335 ทวิ</p> <p>(3) การกระทำความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 336 มาตรา 336 ทวิ</p>

<p>ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา</p>	<p>ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (นายวิรัช พันธุมะผล กับคณะ เป็นผู้เสนอ)</p>
	<p>(4) การกระทำความผิดฐานกรรโชกทรัพย์ ริดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 337 มาตรา 338 มาตรา 339 มาตรา 339 ทวิ มาตรา 340 มาตรา 340 ทวิ และมาตรา 340 ตริ</p> <p>(5) การกระทำความผิดฐานฉ้อโกงต่อประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 343 มาตรา 344 ที่มีมูลค่าการฉ้อโกงตั้งแต่สิบล้านบาทขึ้นไป</p> <p>(6) ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ไปศาลตามที่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือที่ศาลนัดโดยไม่มีเหตุอันสมควร</p> <p>(7) เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยรับรองอันเป็นเท็จว่าไม่อยู่ระหว่างเวลาที่มีคำพิพากษาให้รอการลงอาญาหรือรอการกำหนดโทษ หรือพ้นโทษจำคุกมาเกินกว่า 3 ปี</p> <p>(8) การกระทำความผิดอาญาอื่นตามประกาศของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด”</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

ส่วนที่ 2

บทวิเคราะห์

นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 เป็นต้นมา จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติให้การคุ้มครองสิทธิของประชาชนเมื่อตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา มีเนื้อหาทำนองเดียวกันว่า “ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ซึ่งเป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนตามที่กำหนดไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) แต่ในปัจจุบันกลับพบว่า มีผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจำนวนมากไม่น้อยที่ถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำหรือสถานที่คุมขังของรัฐในระหว่างการพิจารณาคดี ซึ่งมีถึงร้อยละ 65-70 ที่ศาลอนุญาตให้ประกันตัว แต่ไม่มีหลักทรัพย์เพียงพอที่จะประกันตัวเพราะวงเงินประกันสูง จึงต้องถูกคุมขัง และในอีกกรณีหนึ่งคือผู้กระทำความผิดในคดีไม่ร้ายแรงไม่สามารถจ่ายค่าปรับได้ จึงต้องถูกขังแทนค่าปรับ¹ ซึ่งอาจเป็นปัญหาจากความไม่เท่าเทียมกัน จึงก่อให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำตามมา

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น นายวิรัช พันธุมะผล กับคณะ จึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อแก้ไขหลักเกณฑ์ในการประกันตัวผู้ต้องหา ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่ไม่ใช่คดีอุกฉกรรจ์ได้รับการประกันตัวด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์ในการประกันตัวได้ โดยกำหนดให้เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับหรือมีผู้ส่งผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดกฎหมายอาญาส่งต่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหาให้พนักงานอัยการ หรือพนักงานอัยการส่งตัวผู้ต้องหาต่อศาล แล้วแต่กรณี ให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ หรือศาล ดำเนินการให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ค้ำประกันตนเองว่าตนเองไม่อยู่ในระหว่างเวลาที่มีคำพิพากษาให้รอการลงอาญาหรือรอกำหนดโทษ หรือพ้นโทษจำคุกมาเกินกว่า 3 ปี ให้พนักงานสอบสวน หรืออัยการ หรือศาล ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทำสัญญาประกันตัวด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์ และให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ หรือศาล ปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยเร็วที่สุด เว้นแต่เป็นความผิดตามที่กฎหมายกำหนด

ทั้งนี้ ก่อนเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวต่อสภาผู้แทนราษฎร ได้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสภานายความ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความคิดเห็น ดังนี้²

¹ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, ‘TIJ เสนอ New Normal ของ “เรือนจำ” ปรับกฎหมายกระบวนการลงโทษทางอาญา’ (กระทรวงยุติธรรม, 12 พฤษภาคม 2563) <<https://www.moj.go.th/view/>> สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2564.

² สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ‘รายงานผลการรับฟังความคิดเห็นและรายงานผลการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. นายวิรัช พันธุมะผล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กับคณะ เป็นผู้เสนอ’ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2563) <https://www.parliament.go.th/section77/manage/files/file_20200617093456_2_25.pdf> สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2564.

1. สำนักงานศาลยุติธรรม เห็นชอบด้วยกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติ แต่มีข้อสังเกตว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ลักษณะ 4 หมวด 3 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวไว้ เป็นการเฉพาะ โดยมาตรา 106 บัญญัติให้คำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ไม่ว่าผู้นั้นต้องควบคุมหรือขังตามหมายศาล ย่อมยื่นได้โดยผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง และมาตรา 108 กับ มาตรา 108/1 ได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวกับการไม่ให้ปล่อยชั่วคราวแล้ว อีกทั้งการที่ร่างมาตรา 105/1 (1) กำหนดให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยต้องมีหลักทรัพย์หากเป็นการกระทำความผิดที่กฎหมายระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปหรือที่กฎหมายระวางโทษขั้นต่ำตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป จะเป็นการขัดต่อบทบัญญัติ มาตรา 110 วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ ศาลยุติธรรมได้มีคำแนะนำของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการขยายโอกาสในการเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2562 โดยกำหนดให้ในการร้องขอปล่อยชั่วคราว ผู้ที่ร้องขอปล่อยชั่วคราวไม่จำเป็นต้องเสนอหลักประกันมาพร้อมกับคำร้อง แต่จะเสนอหลักประกันมาก็ได้ โดยศาลพึงพิจารณาปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกันแต่ไม่ต้องมีหลักประกัน ภายใต้เงื่อนไขแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2. สำนักงานอัยการสูงสุด มีความเห็นว่า การแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 105/1 ที่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้คำรับรองตนเองนั้น หากมีการรับรองเท็จก็เกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมได้ และการกำหนดข้อยกเว้นตาม (1)-(8) เป็นการกำหนดที่อาจไม่ครอบคลุมความผิดอาญาได้ทั้งหมด จึงควรนำแนวทางตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ข้อ 5.3 “คดีที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปี ให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยไม่ต้องมีประกัน หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกันให้กำหนดวงเงินไม่เกิน 200,000 บาท เว้นแต่มีเหตุสมควรที่จะสั่งเป็นอย่างอื่น ก็ให้ระบุเหตุนั้นไว้โดยชัดแจ้ง” มาพิจารณาประกอบด้วย ซึ่งจะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิเสรีภาพที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวได้มากกว่า

3. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ไม่เห็นชอบด้วยกับหลักการตามร่างมาตรา 105/1 เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดวิธีการปล่อยชั่วคราวไว้แล้ว คำรับรองตนเองและทำสัญญาประกันตนเองโดยไม่มีหลักทรัพย์ประกันตัวไม่น่าเชื่อถือ อาจเกิดกรณีผิดสัญญาประกันหรือหลบหนีได้โดยง่าย ทำให้ผู้เสียหายที่ถูกกระทำได้รับความเสียหายได้โดยง่ายอีก และการปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราวโดยไม่มีประกันหรือหลักประกัน น่าจะเป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ โดยพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น หน้าที่การงาน ประวัติการกระทำความผิด มีพฤติการณ์จะหลบหนีหรือไม่ ไม่ใช่นำอัตราโทษมาเป็นเกณฑ์พิจารณา นอกจากนั้นแล้ว การส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการต้องมีตัวผู้ต้องหาไปพร้อมสำนวน เมื่อไม่มีตัวเนื่องจากผู้ต้องหาหลบหนี พนักงานสอบสวนต้องขอหมายจับเพื่อประกอบสำนวนการสอบสวน เป็นการเพิ่มขึ้นขั้นตอนการปฏิบัติทำให้เกิดความล่าช้า เกิดปัญหาสำนวนค้าง ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรม อีกทั้ง ร่างกฎหมายดังกล่าวยังไม่ได้กำหนดมาตรการป้องกันกรณีผู้ต้องหาหลบหนีไว้ ดังนั้น หากจะแก้ไขตามหลักการของร่างกฎหมายดังกล่าวควรแก้ไขทั้งระบบ

แต่อย่างไรก็ตาม เห็นชอบด้วยกับการกำหนดให้ความผิดคดีอุกฉกรรจ์ทั้ง 8 กรณีที่ไม่ควรให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับสิทธิประกันตัว และควรแก้ไขถ้อยคำในมาตรา 105/1 (1) ให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 และมาตรา 176

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งจะช่วยลดภาระให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีที่ไม่ใช่คดีอุกฉกรรจ์ไม่ต้องหาหลักประกันมาประกอบการขอลปล่อยชั่วคราว ทำให้ไม่ต้องถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำโดยไม่จำเป็น ซึ่งจะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี แต่อย่างไรก็ตาม ควรคำนึงถึงข้อสังเกตของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประกอบการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้การปล่อยชั่วคราวมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนและสังคมโดยรวม

บรรณานุกรม

ปกป้อง ศรีสนิท, 'สิทธิของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ: หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์' (The 101 World, 24 กุมภาพันธ์ 2563) <<https://www.the101.world/presumption-of-innocence/>> สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2564.

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 'TIJ เสนอ New Normal ของ "เรือนจำ" ปรับกฎหมายกระบวนการลงโทษทางอาญา' (กระทรวงยุติธรรม, 12 พฤษภาคม 2563) <<https://www.moj.go.th/view/>> สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2564.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 'รายงานผลการรับฟังความคิดเห็นและรายงานผลการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. นายวิรัช พันธุมะผล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับคณะเป็นผู้เสนอ' (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2563) <https://www.parliament.go.th/section77/manage/files/file_20200617093456_2_25.pdf/> สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2564.

โอระสา สุวรรณชาติ และศাত্রา แก้วแพง, 'มาตรการลดความเหลื่อมล้ำของการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหา หรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา' (มหาวิทยาลัยทักษิณ, มปป.) <http://www2.huso.tsu.ac.th/ncom/csd/csdful_pdf/C172.pdf> สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2564.

ส่วนที่ 3

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

สิทธิของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ: หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์*

“ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” เป็นถ้อยคำของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน มาตรา 29 วรรค 2 ที่รับรองหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ (presumption of innocence) ว่าเป็นหนึ่งในสิทธิของปวงชนชาวไทย

หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับ ตั้งแต่ฉบับปี พ.ศ. 2492 เป็นต้นมา เพียงแต่เขียนข้อความสั้นยาวต่างกัน ยกเว้นแต่ช่วงที่ใช้ธรรมนูญการปกครองชั่วคราวหลังรัฐประหารไม่ปรากฏหลักการนี้ โดยภาพรวมน่าจะถือได้ว่าหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์เป็นธรรมเนียมในรัฐธรรมนูญของประเทศไทยได้แล้ว

นอกจากนี้ หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในหลักสิทธิมนุษยชนสากลที่ปรากฏในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ซึ่งมีประเทศไทยกับอีก 172 ประเทศทั่วโลกเป็นภาคีอีกด้วย

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปวางองค์ประกอบของสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ไว้ 3 ข้อ¹¹ ดังนี้

1. ผู้พิพากษาไม่ควรมีความคิดเอนเอียงไปว่าจำเลยได้กระทำความผิด หมายถึง ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะต้องฟังความทั้งฝ่ายโจทก์จำเลยอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่คิดล่วงหน้าไปว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด

2. ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับฝ่ายโจทก์ ในคดีอาญา โจทก์กล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิด จำเลยต่อสู้ว่าไม่ได้กระทำความผิด โจทก์มีภาระต้องพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าจำเลยกระทำความผิด หากพิสูจน์ไม่ได้ ศาลจะยกฟ้องปล่อยตัวจำเลย

3. หากมีข้อสงสัย จำเลยจะได้รับประโยชน์นั้น ในการตัดสินคดีแพ่งหรือคดีอื่น หากฝ่ายใดมีพยานหลักฐานโน้มน้าวให้ศาลเชื่อมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ศาลจะให้ฝ่ายนั้นเป็นผู้ชนะคดี แต่ในคดีอาญา แม้จำเลยไม่มีพยานหลักฐานใด ๆ เลยที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน แต่โจทก์นำเสนอหลักฐานได้ไม่ชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้ศาลเชื่อว่าจำเลยกระทำความผิด ศาลจะยกฟ้องปล่อยตัวจำเลย เพราะจำเลยได้รับประโยชน์จากความสงสัย

* ปกป้อง ศรีสนิท, ‘สิทธิของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ: หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์’ (The 101 World, 24 กุมภาพันธ์ 2563) <<https://www.the101.world/presumption-of-innocence/>> สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2564.

1. จากสันนิษฐานว่า ‘ผิด’ กลายเป็นสันนิษฐานว่า ‘บริสุทธิ์’

เราเคยได้ยินคำกล่าวที่ว่า “ปล่อยคนผิดสิบคน ดีกว่าลงโทษคนบริสุทธิ์หนึ่งคน”^[2] ซึ่งเป็นคำกล่าวเมื่อปี ค.ศ. 1769 ของ Sir William Blackstone นักกฎหมายชาวอังกฤษ คำพูดดังกล่าวส่งผลให้นักกฎหมายไทยหลายคนยอมรับนับถือแล้วนำมาอธิบายหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ และหลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย หรือ *dubio pro reo* หรือ *doubts should benefit the accused*^[3] แต่ก่อนหน้านั้น Voltaire นักเขียนและนักปรัชญาฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1747 ได้กล่าวว่า “การปล่อยผู้กระทำความผิดหนึ่งคน ดีกว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์หนึ่งคน”^[4] คำกล่าว Voltaire อาจไม่ค่อยคุ้นหูคนไทยเท่าใดนัก แต่เป็นคำกล่าวที่มีอิทธิพลต่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในฝรั่งเศสและยุโรป จากแนวคิดเดิมที่สันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลย ‘ผิด’ มาเป็นการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลย ‘บริสุทธิ์’

ในฝรั่งเศสก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ค.ศ. 1789 ระบบการดำเนินคดีอาญาเป็นระบบที่ไม่มีหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ ศาลลงโทษจำเลยเพียงแค่มีกำกล่าวหาหรือข่าวลือ ดังเช่น คดี Calas ซึ่งมีเรื่องราวคือ Calas เป็นพ่อค้าผ้าแห่งเมือง Toulouse ลูกชายคนหนึ่งของ Calas เปลี่ยนนิกายและออกจากบ้านไป ต่อมาลูกชายอีกคนหนึ่งของ Calas ฆ่าตัวตาย ได้มีการกล่าวหาและมีข่าวลือว่า Calas และครอบครัวเป็นฆาตกรเพราะเหตุที่ Calas ไม่ต้องการให้ลูกชายเปลี่ยนนิกาย Calas ให้การปฏิเสธ ไม่มีประจักษ์พยานใดพิสูจน์ความผิดของ Calas มีแต่คำพยานบอกเล่าและเสียงลือว่า Calas เป็นผู้กระทำความผิด ศาลตัดสินว่า Calas เป็นผู้กระทำความผิดและถูกประหารชีวิตด้วยการซึ่งร่างกับกรงล้อ ใช้เหล็กตีจนตาย และนำศพไปเผาไฟ ลูกชายคนหนึ่งที่เหลือของ Calas ต้องการเรียกร้องความเป็นธรรม จึงไปหา Voltaire ให้ช่วยรื้อฟื้นคดีให้ความเป็นธรรม Voltaire ได้ดำเนินการสอบสวนความจริงและโน้มน้าวให้เกิดการเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับ Calas และครอบครัว จนในที่สุดสามปีแห่งความพยายามรื้อฟื้นคดี ศาลพิพากษาใหม่ว่า Calas และครอบครัวไม่มีความผิด และได้รับเงินชดเชยความเสียหายไปกว่า 36,000 ปอนด์^[5]

การรื้อฟื้นคดี Calas ได้สำเร็จ ประกอบกับแนวคิดของ Voltaire รวมทั้งนักปรัชญาเสรีนิยมอื่น ๆ ในช่วงศตวรรษที่ 18 ได้ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการดำเนินคดีอาญามาเป็นระบบกล่าวหาที่ให้ศาลเคารพหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ ซึ่งนำมาใช้ในคดีอาญาทั่วโลกในปัจจุบัน^[6] และหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ก็ถูกนำไปเขียนเป็นข้อ 9 ในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1789 ซึ่งมีค่าเป็นหนึ่งในหลักรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสในปัจจุบัน

2. ทำไมต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์

มักจะมีผู้ตั้งคำถามว่า “ทำไมต้องคุ้มครองคนชั่วที่กระทำความผิด” คำตอบคือ “ตราบใดที่เรายังไม่รู้แน่ชัดว่าเขาเป็นคนชั่ว เราก็ควรต้องคุ้มครองเขา เพราะวันหนึ่งเราอาจถูกกล่าวหาว่าเป็นคนชั่ว ทั้ง ๆ ที่เราไม่ได้ทำในสิ่งที่เขากล่าวหา” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่เราไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดตามที่เขากล่าวหา แต่เราก็ไม่มีหลักฐานใด ๆ มาอธิบายได้ว่าบริสุทธิ์

หากพูดในทางหลักการ เหตุที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ก็เพราะในการพิจารณาคดีอาญา ศาลที่เป็นอิสระ (independence) และเที่ยงธรรม (impartiality) จะเป็นผู้ตัดสินว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ ในศาลจะมีคู่ความสองข้าง ข้างหนึ่งคือโจทก์ ซึ่งหมายถึงอัยการและตำรวจซึ่งเป็นตัวแทนรัฐที่ดำเนินคดีเพื่อรักษาความสงบของบ้านเมือง เมื่ออัยการฟ้องจำเลยในคดีใดแล้วเท่ากับว่ารัฐเชื่อไปเกินครึ่งแล้วว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด มิเช่นนั้นอัยการก็คงสั่งไม่ฟ้องคดี ในขณะที่อีกข้างหนึ่งคือจำเลย ซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อมาต่ออาวุธที่ใช้ต่อสู้กัน ข้างฝ่ายรัฐมีอำนาจบังคับประชาชน กระบวนสืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เช่น มีอำนาจค้น มีอำนาจจับ มีอำนาจยึด อาัยดหลักฐานต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย หากใครฝ่าฝืนคำสั่งรัฐไม่ยอมมาให้การหรือไม่ยอมส่งพยานหลักฐานก็จะมิโทษอาญา ในขณะที่ฝ่ายจำเลยไม่มีอาวุธใดในการต่อสู้กับรัฐ หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์รวมทั้งสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอื่น ๆ เช่น สิทธิที่จะมีทนายความ สิทธิที่จะไม่พูด จึงเป็นความเป็นธรรมพื้นฐานที่ให้กับจำเลยเพื่อใช้ต่อสู้คดีกับรัฐต่อหน้าศาลที่เป็นกลาง ซึ่งความจริงจะปรากฏออกมาจากกระบวนการที่เป็นธรรมดังกล่าว

3. บทสรุป

หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์อยู่ในรัฐธรรมนูญไทยในฐานะที่เป็น ‘สิทธิของปวงชนชาวไทย’ หลักการและตัวบทกฎหมายปรากฏอย่างชัดเจน เหลือแต่เพียงการปฏิบัติที่บางครั้งยังไม่สอดคล้องกับหลักการ เจ้าหน้าที่บางคนที่มีเจตนาทำเพื่อปราบปรามอาชญากรรม แต่มีอคติสันนิษฐานไปแล้วว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด จึงบังคับ ชูเชิญ ไปจนถึงซ้อมทรมานให้สารภาพหรือให้ข้อมูลที่ขยายผลไปปราบปรามอาชญากรรม หรือตั้งศาลเตี้ยอุ้มหายและฆ่าสังหารประชาชนนอกกฎหมาย ย่อมเป็นสิ่งละเมิดหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์และละเมิดสิทธิอื่นของผู้ถูกดำเนินคดี

วิธีการเอาชนะผู้ร้ายปากแข็งควรอยู่ที่การพัฒนากระบวนการพยานหลักฐานโดยเฉพาะทางนิติวิทยาศาสตร์ที่นำมาใช้พิสูจน์ความผิดจำเลย ไม่ใช่การทรมานรีดความจริงจากผู้ต้องหา

ลองนึกภาพถึงสังคมที่ไม่เคารพหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ สังคมนั้นรัฐอาจจะได้ความสงบ อาชญากรรมอาจลดลงบ้าง แต่ความสงบที่ได้มาไม่น่าจะยั่งยืน เพราะจะมาพร้อมกับความหวาดกลัวของประชาชน และความเสี่ยงที่จะลงโทษผู้บริสุทธิ์หรือลงโทษ ‘แพะ’ ซึ่งหากเป็นเช่นนั้น รัฐจะเสียหายเสียเอง เพราะเป็นภาระกับงบประมาณของรัฐในที่ต้องมาเยียวยาผู้บริสุทธิ์ที่ถูกลงโทษ ผู้กระทำความผิดจริงก็ยังคงลอยนวล อาชญากรรมก็ไม่ได้ถูกปราบปราม ความยุติธรรมก็ไม่ได้คืนให้กับสังคมและผู้เสียหาย ดูเหมือนจะไม่คุ้มค่าเอาเสียเลย สุดท้ายก็เป็นเพียงภาพลวงของความสงบที่ไม่น่าจะใช่สิ่งที่สังคมปรารถนา

¹¹¹ Barberà, Messegue and Jabardo v. Spain, § 77 in European Court of Human Rights, Guide on Article 6 of the Convention – Right to a fair trial (criminal limb), 31.08.2019, no.303.

^[2] “It is better that ten guilty persons escape than one innocent suffer.” Vidar Halvorsen. (2004). Is it Better that Ten Guilty Persons Go Free Than that One Innocent Person be Convicted?. *Criminal Justice Ethics*. 23(2). 3-13.

in <https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=209545>

^[3] หลักยกประโยชน์ความสงสัยให้จำเลย หรือ *dubio pro reo* เป็นส่วนหนึ่งของหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ ดูคดี *Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain*, § 77; *Tsalkitzis v. Greece* (no. 2), § 60 in European Court of Human Rights, Guide on Article 6 of the Convention – Right to a fair trial (criminal limb), 31.08.2019, no.346. เพราะหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์นำไปใช้ในชั้นสอบสวนและเรื่องอื่นๆ นอกการพิพากษาคดีในศาลด้วย

^[4] Voltaire (1747), “It is better to risk saving a guilty person than to condemn an innocent one”; *Zadig ou La destinée – Histoire orientale*, Chapitre VI, Le Ministre, Le Livre de poche, 2008, n° 3131). in *Réginald de Béco*, <https://www.justice-en-ligne.be/Il-vaut-mieux-hasarder-de-sauver>

^[5] Brian Nelson, *The Cambridge Introduction to French Literature*, Cambridge 2015, p.64. available in book.google

^[6] ในคดีทูลจริต คำนุชย์ และคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทยในปัจจุบัน กฎหมายไทยใช้คำว่า “ให้ใช้ระบบไต่สวน” ซึ่งแท้จริงแล้วระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยในปัจจุบันทุกประเภทคดีล้วนเป็นระบบกล่าวหาทั้งสิ้น ไม่ใช่ระบบไต่สวนเดิมแบบในคดี Calas ที่ใช้ในยุโรปก่อนปี ค.ศ.1789

มาตรการลดความเหลื่อมล้ำของการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหา หรือจำเลย
ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*

บทนำ

ท่ามกลางสภาวะเศรษฐกิจและสภาพสังคมไทยที่เสื่อมโทรมลงในปัจจุบัน ก่อให้เกิดความวุ่นวาย และปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ มากมาย อันเป็นสาเหตุทำให้เกิดคดีความต่างๆ ตามมา และเมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญา รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการควบคุมผู้กระทำความผิดไว้โดยอาศัยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเป็นกระบวนการตามกฎหมายที่มุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยการนำตัวผู้กระทำความผิดทางอาญามาลงโทษภายใต้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น และเปิดโอกาสให้บุคคลนั้นต่อสู้ข้อกล่าวหาได้อย่างเป็นธรรม จึงมีความจำเป็นต้องมีการควบคุมกักขังผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดไว้เพื่อความสะดวกในการดำเนินคดี ป้องกันการหลบหนี และป้องกันการทำลายพยานหลักฐานที่จะนำมาพิสูจน์ความผิดของบุคคลนั้น ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงอาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ภายใต้หลักการตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” ซึ่งหลักการดังกล่าวมีมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2542 ในมาตรา 30 นอกจากนี้หลักการของกฎหมายรัฐธรรมนูญดังกล่าวยังสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติที่ได้รับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาโดยในข้อ 11 (1) กล่าวว่า “บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามีสิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นต่อการต่อสู้คดี” อีกทั้ง หลักการดังกล่าวยังสอดคล้องกับพันธกรณีตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 4 (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพ และความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะถูกจับกุมหรือควบคุม โดยอำเภอใจมิได้ (3) บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมาย ที่จะใช้อำนาจทางตุลาการ และจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควร หรือได้รับการปล่อยตัวไป มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี แต่ในการปล่อยตัวอาจกำหนดให้มีการประกัน ฯ ข้อ 14 (2) บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด ซึ่งจะเห็นได้ว่าเรื่องหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์เป็นหลักการที่ใช้กันอย่างสากล แม้ในทางปฏิบัติอาจจะตรงกันข้ามก็ตาม เมื่อหลักการดังกล่าวต่างให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ดังนั้น การนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามาควบคุมไว้เพื่อประโยชน์ ในการดำเนินคดีจึงเป็นการปฏิบัติที่ขัดกับหลักการสำคัญในการดำเนินคดีอาญา การปล่อยชั่วคราวจึงเป็น

* โอรสา สุวรรณชาติ และศาดรา แก้วแพง, ‘มาตรการลดความเหลื่อมล้ำของการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา’ (มหาวิทยาลัยทักษิณ, มปป.) <http://www2.huso.tsu.ac.th/ncom/csd/csdful_pdf/C172.pdf> สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2564.

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่รัฐนำเข้ามาใช้เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ถึงกระนั้น แม้ว่ารัฐได้เปิดโอกาสให้มีการปล่อยตัวชั่วคราวแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงมีความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในการให้ประกันตัว เช่น

1. สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม การที่เข้าไม่ถึงการปล่อยตัวชั่วคราวเป็นช่องว่างที่ทำให้รู้สึกว่าการยุติธรรมเป็นของคนรวย และความยุติธรรมเป็นของคนจน เนื่องด้วยสังคมปัจจุบัน ประชากรแต่ละครัวเรือนยังมีรายได้ไม่เท่ากัน บางคนมีฐานะดี บางคนมีฐานะยากจน และเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นเมื่อจะต้องใช้หลักทรัพย์ในการประกันตัว ซึ่งแต่ละข้อหาความผิดจะมีหลักประกันไม่เท่ากัน เนื่องจากราคาหลักประกันในแต่ละข้อหาเมื่อเทียบกับฐานะความเป็นอยู่หรือฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลทั่วไปยังถือว่าเป็นจำนวนเงินที่ค่อนข้างสูง การกำหนดราคาหลักประกันในจำนวนเงินที่สูงย่อมเกิดผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย เพราะผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะทางการเงินและเศรษฐกิจดีย่อมมีโอกาสในการถูกปล่อยตัวชั่วคราวมากกว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจน เนื่องจากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจนนั้นไม่มีเงินทองหรือทรัพย์สินใด ๆ ที่จะนำมาใช้เป็นหลักประกันและนำบุคคลมาเป็นประกัน ดังนั้น เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ จึงควรให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยพิสูจน์ตัวเองจนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการช่วยไม่ให้เกิดผลกระทบกับครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย กรณีที่บุคคลนั้นเป็นหัวหน้าครอบครัว

2. เนื่องด้วยมาตรฐานในการใช้ดุลพินิจของศาลในการประกันตัวหรืออนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว เนื่องด้วยผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ละคนมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ซึ่งหากผู้ต้องหาหรือจำเลยโดนกักขังอาจส่งผลเสียกับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยและครอบครัว หรืองานที่รับผิดชอบได้รวมไปถึงการกักขังตัวอาจส่งผลเสียต่อชื่อเสียงของผู้ต้องหาหรือจำเลย การปล่อยตัวชั่วคราวจึงเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง แต่เนื่องจากการอนุญาตให้ประกันตัวหรือปล่อยตัวชั่วคราว ผู้ต้องหา หรือจำเลย เป็นการใช้ดุลพินิจในการอนุญาตให้ปล่อยตัวของเจ้าพนักงานหรือศาล ซึ่งจะมีมาตรฐานในการพิจารณาความหนักเบาแห่งคดีไม่เหมือนกัน ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจได้รับความไม่เท่าเทียมกันในการได้รับการประกันตัว ปัจจุบันยังมีผู้ต้องหาหรือจำเลยอีกหลายคนที่ยังคงถูกกักขังระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งการถูกกักขังนั้นส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจทั้งของผู้ต้องหาเองและครอบครัวของผู้ต้องหา และส่งผลต่ออิสรภาพของผู้ต้องหา ทำให้ต้องสูญเสียอิสรภาพตั้งแต่ยังมีคำวินิจฉัยชี้ขาดอันเป็นที่สุดของศาล (ทิพย์รัตน์ กุหลาบแก้ว, ศิวพร เสาวคนธ์, คมสัน สุขมาก 2562)

จะเห็นได้ว่าความยากจนจึงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าถึงความยุติธรรม เพราะกระบวนการดำเนินคดีมีค่าใช้จ่ายสูง ด้วยการตระหนักรู้ความเหลื่อมล้ำทางสังคมข้างต้น ประเทศไทยนำโดยกระทรวงยุติธรรมจึงให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ทุกคนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียมมากยิ่งขึ้นผ่านการดำเนินการเชิงรุกในสองรูปแบบคือ (1) การส่งเสริมความรู้แก่สังคมให้เข้าใจถึงหลักนิติธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน และ (2) การลดช่องว่างในการเข้าถึงความยุติธรรมผ่านการให้ความช่วยเหลือทางการเงินกับผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนในการดำเนินการของกระบวนการดำเนินคดีต่าง ๆ โดยภารกิจข้างต้นเป็นสิ่งที่ประเทศไทยให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งและตั้งเป้าหมายที่จะเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างความเท่าเทียมให้

เกิดขึ้นในประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในปี 2554 กระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการจัดตั้ง “กองทุนยุติธรรม” ขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างหลักประกันในการช่วยเหลือประชาชนให้เข้าถึงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม แต่ขั้นตอนการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมยังมีความล่าช้า ยุ่งยาก เสียเวลา ทำให้คนที่บริสุทธิ์ต้องได้รับความล่าช้ากว่าจะพิสูจน์ความยุติธรรมของตนเอง และส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร (Leaving No One Behind ด้วยกองทุนยุติธรรม, 2563)

ดังนั้น รัฐจึงต้องมีกระบวนการที่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะตัวจำเลย หรือผู้ต้องหาในคดีอาญาสามารถตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมได้ว่าได้ดำเนินการภายใต้กรอบของกฎหมายหรือไม่ และให้ความเท่าเทียมในเรื่องการให้ประกันตัวอย่างทั่วถึงก่อนคดีถึงที่สุด โดยการแก้ปัญหาให้กับผู้ต้องขังหรือจำเลยที่ไม่มีหลักทรัพย์ในการขอลปล่อยตัวชั่วคราว การกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ในการอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว เพื่อให้จำเลย หรือผู้ต้องหาในคดีอาญา ได้มีโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระบวนการพิจารณาคดีของศาลและเจ้าพนักงานของรัฐมีความยุติธรรม กฎหมายจะสร้างสันติสุขแก่สังคม ทำให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อย

ผลการวิจัย

การประกันตัวหรือการปล่อยชั่วคราวในกฎหมายไทยนั้นมีมานานแล้ว เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมีมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญไทยฉบับปี พ.ศ. 2492 จนกระทั่งปัจจุบันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จากการศึกษาพบว่า การปล่อยตัวชั่วคราวของประเทศไทยยังมีข้อบกพร่องที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียม และความไม่เสมอภาคของผู้ต้องหา หรือจำเลย เหตุเพราะบทบัญญัติของกฎหมายได้จำกัดอัตราโทษแห่งคดีที่จำเลยสามารถเข้าร่วมโครงการประเมินความเสี่ยง และการกำกับดูแลจำเลยในชั้นปล่อยตัวชั่วคราว และต้องมีบุคคลรับรองความประพฤติ นอกจากนี้ การปล่อยตัวชั่วคราวโดยการประเมินความเสี่ยง จะเป็นวิธีการที่สามารถทำนายความเสี่ยงจากการปล่อยตัวชั่วคราวได้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่เข้ามาช่วยประกอบการตัดสินใจอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวของศาล และหลีกเลี่ยงการใช้ดุลพินิจของศาลเพียงอย่างเดียว ซึ่งการประเมินความเสี่ยงนี้จะสามารถแก้ไขปัญหาลความเหลื่อมล้ำในสังคม และปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ เพราะไม่ได้ยึดโยงอยู่กับหลักประกันที่เป็นเงินหรือทรัพย์สิน ซึ่งในทางปฏิบัติปัจจุบันอาจจะตรงกันข้าม กล่าวคือ การไม่ได้รับการประกันตัวหรือการไม่ปล่อยตัวชั่วคราวเป็นเรื่องหลัก การปล่อยตัวชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น ทำให้เป็นต้นเหตุของปัญหานักโทษล้นคุก

อภิปรายผล

การปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยก่อนศาลจะพิจารณาคดีนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” การปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงเป็นสิ่งสำคัญ ถึงแม้จะเป็น

การเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้รับสิทธิเสรีภาพของตนในขณะที่คำพิพากษายังไม่ถึงที่สุด แต่ยังมีกลุ่มบุคคลบางกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการการปล่อยตัวชั่วคราวได้ ไม่ว่าจะด้วยปัญหาทางด้านเศรษฐกิจการเงินในครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยเอง หรือแม้กระทั่งการถูกจำกัดสิทธิในการปล่อยตัวชั่วคราว สำหรับคดีที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก หรือคดีมีทุนทรัพย์สูง ศาลอาจจะไม่อนุญาตให้ประกันตัว หรือหากจะอนุญาตให้ประกันตัวก็อาจจะต้องใช้หลักประกันตามความเหมาะสม ดังนั้น เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการการปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมีฐานะทางการเงินเช่นไร ย่อมได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมกันในการปล่อยตัวชั่วคราว หรือในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นมีฐานะยากจนไม่สามารถนำเงินหรือหลักทรัพย์มาประกันตัวชั่วคราวได้ ส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นต้องถูกกักขังในเรือนจำจนกว่าคดีจะถึงที่สุด ท้ายที่สุดแล้วพวกเขาอาจมิใช่ผู้กระทำผิดก็ยอมเป็นไปได้ แต่สิ่งที่มีได้รับการให้ปล่อยชั่วคราวนั้นมีความสำคัญต่อชีวิตและความ เป็นอยู่และครอบครัว เพราะผู้ต้องหาหรือจำเลยบางคนเป็นเสาหลักทำมาหาเลี้ยงครอบครัวเพียงคนเดียว หากไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวอาจส่งผลกระทบต่อ บุตร สามี ภรรยา ตลอดจน บิดา มารดา ของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ทำให้ครอบครัวได้รับความเดือดร้อน อีกทั้ง ปัจจุบันมีโรคระบาดโควิด-19 เกิดขึ้น การหาเงินประกันตัวจึงเป็นเรื่องยากลำบากของผู้ที่อยู่ในฐานะหาเช้ากินค่ำ จึงเป็นปัญหาสำคัญที่ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและสิทธิได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวได้ เพราะหากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว โดนกักขัง ย่อมส่งผลกระทบต่อตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยและครอบครัว หรืองานที่รับผิดชอบ รวมไปถึงการกักขังตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยอาจจะส่งผลเสียต่อชื่อเสียงของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น การปล่อยตัวชั่วคราวจึงเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง แต่เนื่องจากการอนุญาตให้ประกันตัวหรือปล่อยตัวชั่วคราว ผู้ต้องหา หรือจำเลย เป็นการใช้ดุลพินิจในการอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวของเจ้าพนักงานหรือศาล ซึ่งจะมีมาตรฐานในการพิจารณาความหนักเบาแห่งคดีไม่เหมือนกัน ทำให้ผู้ต้องหา หรือจำเลยอาจได้รับความไม่เท่าเทียมกันในการได้รับการประกันตัว ปัจจุบันยังมีผู้ต้องหาหรือจำเลยอีกหลายคนที่ยังคงถูกกักขังระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ส่งผลต่ออิสรภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยตั้งแต่ยังมีได้มีคำวินิจฉัยชี้ขาดอันเป็นที่สุดของศาล เป็นการที่เจ้าพนักงานหรือศาลใช้ดุลพินิจที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” แสดงให้เห็นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว หรือได้รับการประกันตัว เพื่อให้ไม่ถูกกักขังก่อนศาลพิพากษาและสามารถสู้คดีนอกคุกได้ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107 ก็ได้บัญญัติเป็นหลักไว้โดยสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญว่า “ผู้ต้องหาหรือจำเลย ทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว” ย่อมหมายความว่าตราบใดที่ศาลยังไม่ได้ตัดสินและพิพากษาคดีถึงที่สุด ผู้ต้องหาหรือจำเลยควรได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว เป็นการให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้รับสิทธิเสรีภาพของตนก่อนที่จะมีคำพิพากษาถึงที่สุด และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสาม มีมาตรการต่าง ๆ มาสนับสนุนการปล่อยตัวชั่วคราว เช่น การใช้ EM (Electronic Monitoring) เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีมากที่ศาลสามารถตั้งเงื่อนไขต่าง ๆ ได้ เพื่อให้มีการปล่อยตัวชั่วคราวมากขึ้น และถ้าหากจะไม่อนุญาตปล่อยตัวชั่วคราวจะต้องเป็นไปตามเหตุ ตามมาตรา 108/1 ทั้ง 5 ข้ออย่างเคร่งครัด

ปัจจุบันเพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้มีการทำบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือเพื่อการประสานงานระหว่างศาลยุติธรรมกับฝ่ายปกครอง ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561 หน่วยงานฝ่ายปกครองท้องถิ่นเข้ามีส่วนร่วมในการกำกับดูแลและรับรายงานตัวในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาล โดยกำหนดให้ผู้ใหญ่บ้าน การอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพ้นจากการควบคุมของเจ้าพนักงานหรือศาล ตามระยะเวลาที่กำหนด และเพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมหรือยังก่อนการตัดสินคดีเป็นเวลานานเกินความจำเป็น จากบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือดังกล่าว กำหนดให้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับการแต่งตั้งมีบทบาทการช่วยยืนยันข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ขอปล่อยชั่วคราว การช่วยกำกับดูแลผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว การเป็นผู้รับรายงานตามกำหนดนัดของศาล (ส่วนการสอบสวนคดีอาญาสำนักการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง, 2561)

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

จึงขอเสนอแนะให้มีการทบทวนปรับปรุงแก้ไขการใช้อำนาจตามกฎหมาย ดังนี้

การอนุญาตให้ประกันตัวหรือปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นการใช้ดุลพินิจในการอนุญาตให้ปล่อยตัวของเจ้าพนักงานหรือศาล ซึ่งจะมีมาตรฐานในการพิจารณาความหนักเบาแห่งคดีไม่เหมือนกัน ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจได้รับความไม่เท่าเทียมกันในการได้รับการประกันตัว ปัจจุบันยังมีผู้ต้องหาหรือจำเลยอีกหลายคนที่ยังคงถูกกักขังระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งการถูกกักขังนั้นส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจทั้งของผู้ต้องหาเองและครอบครัวของผู้ต้องหา และยังส่งผลต่ออิสรภาพของผู้ต้องหา ทำให้ต้องสูญเสียอิสรภาพตั้งแต่ยังมีคำวินิจฉัยชี้ขาดอันเป็นที่สุดของศาล ปัญหาเหล่านี้อาจหมดไปหากศาลได้ใช้ดุลพินิจในการพิจารณาปล่อยตัวชั่วคราวให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม ปราศจากอคติทั้งปวง และควรมีการกำหนดบรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจที่ชัดเจน เป็นรูปธรรมในการพิจารณาอนุญาตปล่อยตัวชั่วคราว เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้มีโอกาสต่อสู้คดีนอกคุก

นอกจากนี้การปล่อยตัวชั่วคราวของประเทศไทย หากมีการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ จะเป็นหลักประกันเสรีภาพและให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เข้าถึงความยุติธรรมได้มากขึ้น โดยควรบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมเรื่องการประเมินความเสี่ยงไว้และนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในการควบคุมจำเลยที่มีอัตราโทษสูงกว่า 10 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสาม ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ หรือในกรณีที่ผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น โดยให้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การไม่ปล่อยชั่วคราวที่ไม่เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นเรื่องที่มีปัญหามากในขณะนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีผลต่อความเชื่อถือศรัทธาของผู้คนที่ติดต่อศาลและกระบวนการยุติธรรม หากสามารถพิสูจน์เหตุได้ตามมาตรา 108/1 คนที่สั่งจะต้องให้เหตุผลชัดเจน จะต้องมิให้เหตุผลตามกฎหมายในการออกคำสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 187 เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมกับผู้รับคำสั่ง

และถ้าไม่มีเหตุผลอื่น ๆ ตามมาตรา 108/1 ก็จะต้องระบุถึงเหตุผลความจำเป็นในการเรียกหลักประกัน โดยระบุเหตุผลให้ชัดเจนเป็นหนังสือ เพื่อให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ทราบถึงเหตุผลในการไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว

บรรณานุกรม

นางอารีพร กลั่นนุรักษ์ “การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2545

นายสุรินทร์ มากชูชิต “ระบบปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา ศึกษาการใช้หลักประกันในคดีอาญา” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2442

งานวิจัยฉบับสมบูรณ์การนำวิทยาการบริหารความเสี่ยงในเชิงพฤติกรรมศาสตร์มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปล่อยชั่วคราว โดยรองศาสตราจารย์ ดร.ดุष्ฎี โยเหลา ฯ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2561

นางสาวอรุณญา ใจยั่งยืน “การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา เฉพาะกรณีการปล่อยชั่วคราว”, 2557

มนต์ชัย ชนินทรลีลา “ขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว”

URL: https://madlab.cpe.ku.ac.th/forest/มนต์ชัย_ชนินทรลีลา

ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2522

บทความ Leaving No One Behind ด้วยกองทุนยุติธรรม 2563

URL: <http://sdgs.nesdc.go.th/leaving-no-one-behind>

วารสารส่วนการสอบสวนคดีอาญา สำนักงานสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง, 2561

ทิพย์รัตน์ กุหลาบแก้ว, ศิวพร เสาวคนธ์, คมสัน สุขมาก “ปัญหาทางกฎหมายในการปล่อยตัวชั่วคราว โดยไม่ต้องมีประกันหรือหลักประกันในชั้นสอบสวน”, 2562

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

โทร. 0 2244 2070-2

Bureau of Academic Services

The Secretariat of the House of Representatives

0 2244 2070-2

พิมพ์ที่ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร